

УДК: 339.9(4-672EU:73)

339.9(4-672EU:510)

Biblid 1451-3188, 24 (2025)

Год XXIV, бр. 92, стр. 105–130

Изворни научни рад

Рад примљен 10. 10. 2025. године

Рад одобрен 28. 10. 2025. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iire_ez.2025.24.92.6

CC BY-SA 4.0

ПРОБЛЕМАТИКА ГЕОЕКОНОМСКОГ ИЗБОРА ЕУ – ИЗМЕЂУ САД И КИНЕ

Горан НИКОЛИЋ, Јелена ЗВЕЗДАНОВИЋ ЛОБАНОВА,
Петар С. ПУРЧИЋ*

Апстракт: Иако су Европска унија (ЕУ) и Сједињене Америчке Државе (САД) историјски биле међусобно усклађене, та складност се више не може узимати „здро за готово“. Тим пре, јер је дошло до промене спољне политике САД, а са економским јачањем Кине и Европска унија све више тежи за већом аутономијом, што намеће преиспитивање њене геоекономске позиције у односима са светом. За сада, ЕУ вештим маневрисањем покушава да задржи САД као кључног партнера и сачува економске односе са Кином. С тим су повезани повећани напори ка трговинској диверзификацији, односно склапању што већег броја трговинских споразума са земљама које су од стране ЕУ перципиране као савезничке, чиме би требало да дође до оснажења њене улоге у систему глобалног управљања. На том путу ЕУ настоји да оснажи и свој положај у глобалном систему безбедности, што даље имплицира лимитирани ниво сарадње са Кином. Наиме, већина европских политичара верује да је Трампова влада пролазна, те да САД имају стратешки интерес да наставе

* Институт за европске студије, Београд. E-mail: goranvnikolic@gmail.com. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9312-2194>; Институт друштвених наука, Београд. E-mail: jzvezdanovic@idn.org.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3159-3331>; Институт за европске студије, E-mail: petar.pero.curcic@gmail.com. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1392-4427>.

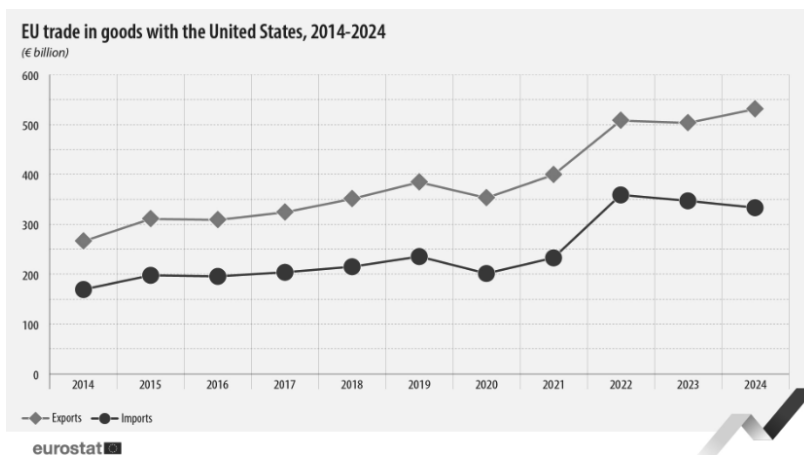
сарадњу са европским савезницима. Међутим, у том „трианглу“ недостају блиски односи са Кином.

Кључне речи: Геоекономија, ЕУ, САД, Кина, стратешка аутономија

1) УВОД

Међународни економски поредак налази се на новој прекретници.¹ Напети односи Вашингтона и Пекинга својеврсни су тест за економску и геополитичку позицију Брисела. Обим економских трансакција са САД и Кином посредно указује на огроман изазов с којим се креатори политике у Бриселу и престоницама држава чланица ЕУ суочавају. Иако је по питању трансатлантских односа постигнута нека врста договора у коме је ЕУ, након практичног ултиматума нове администрације у Белој кући, била спремна на значајне уступке, и упркос покушајима да се спречи даље погоршање односа Пекингом, економски односи са два најважнија привредна партнера стварају велику неизвесност у пословању европских компанија.

Слика 1. Трговина ЕУ са САД од 2014. до 2024.²

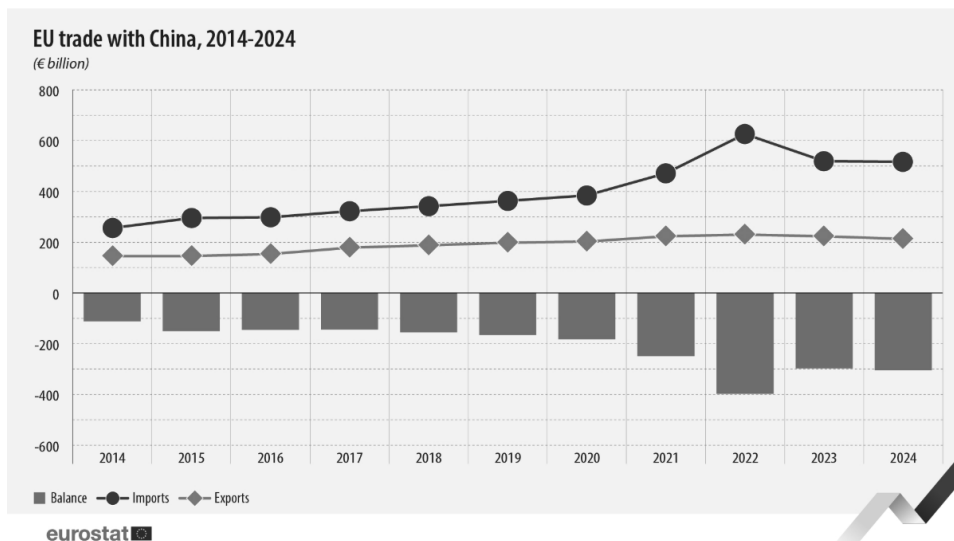

¹ Душко Димитријевић, „Ка праведнијем светском економском поретку – од идеје до реализације“, Јелена Перовић Вујачић (ур.), *Међународни правни односи и правда*, 36. сусрет Копаоничке школе природног права – „Слободан Перовић“, Београд, 2023, стр. 391–415.

² “Trade in goods with the United States in 2024”. Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250311-1>, 11. 3. 2025.

Најважнији аспект економских односа свакако је трговина. Најзначајнији трговински партнер за ЕУ је САД, а следи их Кина, са којом је – инако и даље висок – трговински дефицит у последње две године стабилизован. Генерално, на ове две економије отпада око трећине укупне робне размене Уније, док су исте две земље и најважније када су у питању стране директне инвестиције из ЕУ (искључујући *off shore* дестинације).³

Слика 2. Трговина ЕУ са Кином од 2014. до 2024.⁴

Док је увоз из Кине, вредан чак 518 милијарди евра, чинио 21,3% укупног екстерног увоза блока у 2024, учешће увоза из САД било је знатно скромније са 13,7% (или 333 милијарде евра). Преко петине извоза ЕУ (532 милијарди евра), током претходне године отишло је према САД, док је екстерни робни извоз Уније у Кину вредео 213 милијарди евра или 8,3% укупног извоза ЕУ.⁵

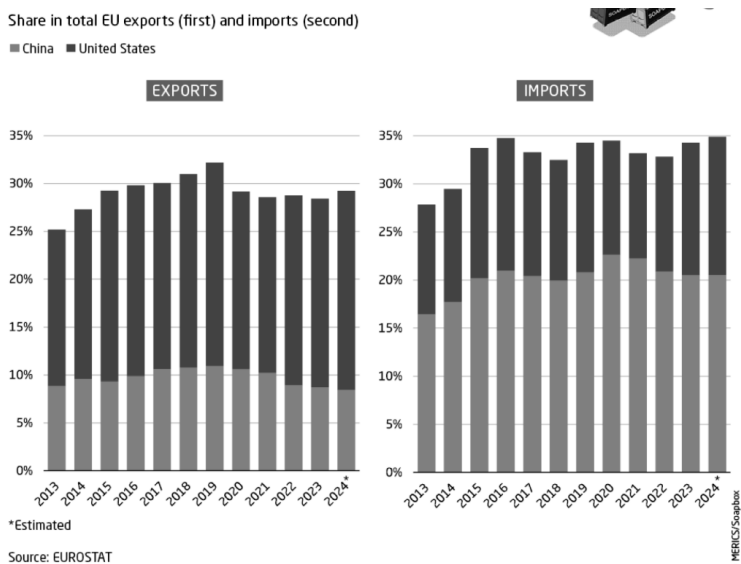
³ "Foreign direct investment – flows". Интернет: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Foreign_direct_investment_-_flows, 1. 9. 2025.

⁴ "Slight decline in imports and exports from China in 2024". Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250304-1>, 4. 3. 2025.

⁵ "Slight decline in imports and exports from China in 2024". Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250304->

Удео Кине у увозу ЕУ повећан је током 2025. године. Наиме, у првих пет месеци 2025. робни увоз ЕУ из Кине повећао се за 7,7%, док се извоз у ову земљу смањило за 6,1%.⁶ С друге стране, извоз и увоз из САД бележили су раст током 2025. године (од 14%, односно 11%, изражено у доларским вредностима у првих седам месеци године), тако да се учешће САД у екстерној робној размени ЕУ није битније променило.⁷

Слика 3. Удео укупног ЕУ увоза и извоза у НР Кину и САД⁸

1#:~:tex=In%202024%2C%20the%20EU%20exported%20goods%20worth%20
%E2%82%AC213.3,partner%20for%20exports%20%288.3%25%20of%20all%20
extra-EU%20exports%29, 4. 3. 2025.

⁶ Zhang Yiyi, "China-EU trade maintains growth momentum in Jan-May, up 2.9% y-o-y; experts say cooperation remains resilient despite headwinds t". Интернет: <https://www.globaltimes.cn/page/202506/1335769.shtml#:~:text=The%20EU%20remained%20China%27s%20second-largest%20trading%20partner%20in,by%20the%20General%20Administration%20of%20Customs%20on%20Monday,9.6.2025.>

⁷ “2025: U.S. trade in goods with European Union”. Интернет: <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c0003.html#2025>, 1. 9. 2025.

⁸ François Chimits & Grzegorz Stec, "The new European Commission and China + EU trade with China and the US + EV tariffs". Интернет: <https://merics.org/de/merics-briefs/new-european-commission-and-china-eu-trade-china-and-us-ev-tariffs>, 18. 10. 2024.

2) ГЕОПОЛИТИЧКА ФРАГМЕНТАЦИЈА ОБЛИКУЈЕ ЕВРОПСКЕ ТРГОВИНСКЕ ОБРАСЦЕ

Нарасле геополитичке тензије су све већи изазов за корпорације које послују на глобалном нивоу. За европске компаније ова интеракција између економских и политичких фактора имплицира потребу за прилагођавањем новој реалности где су усклађеност, отпорност и стратешко позиционирање неопходни. Индекс геоекономске динамике компаније *Deloitte* за 2025. годину базира се на анализи више од 59 милиона података, на основу којих су изведени бројни индикатори како би се идентификовале промене у међународним (пословним) односима.⁹ Глобална геополитичка кохезија бележи континуирани пад током последњих петнаест година. Растућа глобална фрагментација, као и повећани ризици везани за ланце снабдевања и интензивирање стратешке конкуренције широм света, отежавају функционисање европске трговинске структуре изграђене на међузависностима и консензусу. Анализа историјских података о европским економским и геополитичким односима показује како се обрасци трговине и геополитичког усклађивања крећу у истом правцу. Поред чисто економских разматрања, налази показују да геополитика игра кључну улогу у обликовању европских трговинских односа. Како се глобална геополитичка кохезија погоршава, европски економски модел – усидрен у отворености и мултилатерализму – налази се под притиском. Гледајући унапред, будући трговински партнери Европе стога се не могу искључиво дефинисати својим економским потенцијалом, већ и својим геополитичким профилем ризика.¹⁰ За компаније које послују у чланицама ЕУ или тргују са њом, ове промене више нису теоретске – оне већ мењају своје свакодневне одлуке. Промене трговинских политика сада утичу на то одакле фирме набављају материјале, како управљају ризиком и која тржишта бирају. Геополитичко усклађивање, регулаторне дивергенције и отпорност ланца снабдевања постали су приоритетна питања за управне одборе европских корпорација. Ипак, није реч о једноставном *дикаплингу*, где геополитика сама диктира

⁹ Alexander Boersch & Samuel Guenther, "Shifting trade flows in Europe: How geopolitical dynamics are shaping new alliances". Интернет: <https://www.deloitte.com/us/en/insights/topics/business-strategy-growth/eu-trade-shifts-geopolitics.html>, 6. 8. 2025.

¹⁰ Душко Димитријевић, „Стратегија Европске уније о економској безбедности“, *Европско законодавство*, 2023, бр. 83, 91–109.

пут. Трговина са земљама као што су Саудијска Арабија и Уједињени Арапски Емирати повећала се на основу пуне потребе за увозом енергената. Дакле, геополитика обликује правац кретања, али није једини фактор. Свакако да када је у питању Кина, ера *shoring-a* и слободне трговине за „западне“ мултинационалне компаније више не постоји. Политике *дерискинга* – или потпуног *дикаплинга* – су реалне перспективе са обе стране Атлантика, што значи веће царине и државну заштиту домаћих индустрија или тржишта. И док ово неће избрисати дубоке комерцијалне везе између актера, то ће сигурно утицати на конфигурацију глобалних ланаца снабдевања и тржишта, цене и на крају потрошаче. Губитак геополитичке кохезије има дубок утицај на међународну трговину, посебно у отвореним економијама као што је европска. У том смислу, упоређивање интензитета трговине указује на меру геополитичке усклађености (колико две економије тргују једна са другом у односу на њихов БДП). За Европу, анализа добијених података показује да је пад геополитичке усклађености од 1% повезан са одговарајућим падом интензитета трговине од такође 1% (индикативан је пример погоршавања односа са Русијом након почетка рата у Украјини, када је трговинска размена ЕУ и Русије драматично опала). С друге стране, између 2020. и 2024. године Европа је ојачала своју усклађеност са САД, на шта указује значајан пораст трансатлантске трговине (трговина две привреде порасла је за скоро 40%, док су се и токови страних директних инвестиција значајно повећали у периоду до 2024). Будући трговински токови Европе биће обликовани тржишним потенцијалом, као и геополитичком динамиком. Трендови из последњих година, на основу којих је конструисан индекс, коришћени су као улазни подаци за трговински модел ради пројекција о томе која ће бити најважнија извозна тржишта за Европу у наредних десет година. Резултати указују на већ видљиве индикације да би се европска трговинска партнерства могла померати – од чисто економски вођених, ка онима која су одређена и геополитичким факторима, односно савезништвима. Земље попут Јапана и Јужне Кореје јасно илуструју овај тренд. Некада сматране стабилним, али секундарним партнерима, сада би могле да се појаве као главни покретачи раста европског извоза (предвиђа се просечени годишњи раст извоза из ЕУ у Јапан од 4,1% и у Јужну Кореју од 3,3%, и као последица продубљивања трговинских веза, недавно потписаних споразума о одбрани и растућих страних директних инвестиција (СДИ)). Такође, очекује се раст извоза у азијске економије у развоју, попут Индије, Индонезије, Вијетнама и

Филипина. Упркос томе, што се ове земље нису ускладиле ни са једним геополитичким блоком, њихов снажан економски замах их чини атрактивним тржиштима. Ипак, са становишта политике, обезбеђивање дугорочне присутности на овим тржиштима захтеваће од Брисела развијање блиских геополитичких веза. С друге стране, очекује се, да ће се трговински односи Европе са земљама са опадајућим (гео)политичким усклађивањем – као што су Белорусија, Кина, Иран и Русија – додатно погоршати. Како глобалне економске односе све више обликују стратешки савези, промене у европској трговини одражавају не само где је раст могућ, већ и где је политички одржив. Изазов лежи у неговању ове следеће генерације трговинских односа на начин који уравнотежује могућности, отпорност и геополитичку усклађеност. Нове геополитичке реалности требало би да подстакну промене у стратешком размишљању корпорацијских челника. Геополитичка динамика постала је стратешка променљива упоредо са трошковима, тржишним потенцијалом и близином. Разматрања политичког усклађивања и изложености ризику сада обликују одлуке о уласку на тржиште, снабдевању и глобалним ланцима снабдевања. Како се геополитичке промене убрзавају, а економске дисторзије постају све чешће, европске компаније више не могу себи приуштити реактиван однос. Глобални ланци снабдевања изграђени само на исплативости све су рањивији услед санкција, трговинских спорова, ратова. Предузећа која су некада вршила оптимизације искључиво на бази трошковног принципа сада треба да науче да оптимизују резистентност на шокове. Наравно, нису сви сектори суочени са истим ризицима. Ризици са којима се суочава произвођач аутомобила који зависи од ретких минерала из политички нестабилних региона је у другачијој врсти ризика од оног с којим се суочава пружалац професионалних услуга. Идентификујући тачке притиска у ланцима снабдевања или процењујући како регулаторне промене могу пореметити пословање, корпорације могу бити спремније за практичне кораке као што су проширење базе добављача, премештање производње ближе кући или преобликовање логистике. Ипак, тренутни геополитички миље, који доноси поремећаје, такође ствара и простор за раст. Преусмеравање тржишта, промена савеза и појава нових трговинских блокова могу да отворе врата ка раније занемареним регионима.

3) АЛТЕРНАТИВА СА „ОКРЕТАЊЕМ“ КА ПЕКИНГУ

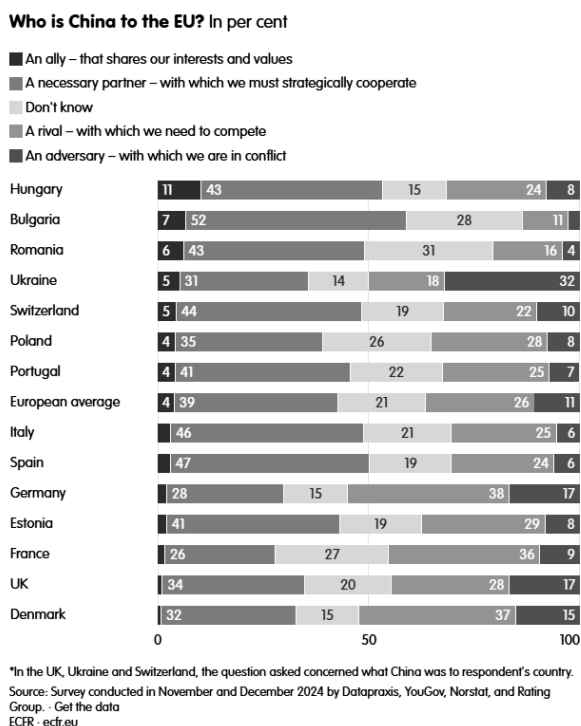
Усред веће забринутости због економских односа са САД, све више гласова у Европи доводи у питање одрживост такозваног „дерискинга“, схватајући да такав приступ можда није ни практичан ни неопходан у контексту економског ангажмана са Кином. Таква врста приступа, очекивано наилази на добар одјек у Пекингу, чије руководство покушава да искористи празнину креирану практичним напуштањем мултилатералних организација од стране САД. Наиме, док је ЕУ увела неке мере политике за ограничавање приступа тржишту кинеским компанијама, европске пословне делегације су истовремено активно посећивале Кину како би истражиле више могућности за сарадњу са кинеским корпорацијама. Европска предузећа, вођена потражњом тржишта и економским прагматизмом, настављају да траже више могућности за сарадњу са својим кинеским колегама. Ово није изненађење имајући у виду технолошке пробоје Кине, те да је последично селективна сарадња са том земљом кључна за многе европске компаније, поред осталог у ауто-индустрији или пак у секторима производње батерија, као и технологији чисте енергије. У полузваничним медијским натписима, из Пекинга се тај наизглед контрадикторан приступ ЕУ посматра кроз призму њене унутрашње подељености у погледу управљања економским и трговинским односима са Кином.¹¹

Оно што кинески стратези виде као свој *левериџ* је то што су две стране успоставиле врло интензивне корпорацијске везе кроз ланце снабдевања и индустријске ланце, те да је ову економску симбиозу тешко променити спољним факторима. Додатно, две стране имају огроман потенцијал за сарадњу у „секторима будућности“, као што су зелена и дигитална економија. У Пекингу верују да забринутост Европе, да ће кинеске корпорације у потпуности потиснути европске у готово свим индустријским секторима, потиче из неспоразума, будући да ће ЕУ извесно задржати конкуритивне предности у бројним областима. Како то виде у званичном Пекингу, однос између Кине и ЕУ никада није игра са *нултом сумом*, већ она у којој се узајамна корист може постићи разменом комплементарних предности. Иначе, анкета ЕЦФР-а открива да се релативно велика већина испитаника у ЕУ слаже да је Кина „неопходан партнер“ више него савезник, ривал или противник. Али пропорције се веома разликују, при чему су јужни Европљани најпозитивнији према томе, док су они северни скептичнији

¹¹ Cui Hongjian, “Economic relationship between China, EU is never a zero-sum game”.
Интернет: <https://www.globaltimes.cn/page/202506/1335587.shtml>, 6. 6. 2025.

(нарочито у Немачкој и Данској). Анкета је такође открила благи негативни помак у ставовима према Кини од маја 2023. у земљама попут Данске, Француске, Немачке и Пољске, што изгледа одражава делимичну примену стратегије „дерискинга“ од стране ЕУ. Истовремено, анкете ЕЦФР-а откривају драстично погоршање европске перцепције трансатлантских односа од почетка новембра. Тако ће испитаници САД вероватније назвати само „неопходним партнером“, а не „савезником“.¹²

Слика 4. Перцепција НР Кине у јавном мњењу европских држава (2024)¹³

¹² Jana Puglierin, Arturo Varvelli, Pawel Zerka, “Transatlantic twilight: European public opinion and the long shadow of Trump”, <https://ecfr.eu/publication/transatlantic-twilight-european-public-opinion-and-the-long-shadow-of-trump/>, 12. 2. 2025.

¹³ Jana Puglierin, Arturo Varvelli, Pawel Zerka, “Transatlantic twilight: European public opinion and the long shadow of Trump”. Интернет: <https://ecfr.eu/publication/transatlantic-twilight-european-public-opinion-and-the-long-shadow-of-trump/#the-china-conundrum>, 12. 2. 2025.

Упркос неким „позитивним сигнаlima“, чини се погрешном претпоставка да ће се ЕУ „окренути“ ка Пекингу као одговор на одређене изолационистичке тенденције у САД. Наиме, тежња ЕУ за стратешком аутономијом инхерентно укључује минимизирање ослањања на Кину. Поред тога, на Кину ће се вероватно и даље гледати као на економског конкурента и безбедносну претњу. Да би ојачао везе са ЕУ, Пекинг би требало да дâ приоритет изградњи поверења са (појединим) државама чланицама и истраживању могућности за различита, неекономска партнерства. Области као што су климатске промене, заштита животне средине и међуљудска размена могу представљати будуће путеве сарадње. Тренутно је Пекинг кооперативнији од Вашингтона, а за Брисел је посебно важно то што Кина даје подршку светском трговинском систему у моменту када је он под ударом нове америчке администрације. Примера ради, оживљавањем Свеобухватног споразума о инвестицијама унапредила би се позиција кинеских инвеститора у ЕУ и креирали „једнаки услови“ за европске корпорације у Кини. Када су у питању односи две економије, европске и кинеске, они су све до 2010-их одвијали без већих проблема, будући да је, као и САД, ЕУ имала огромне бенефите услед уласка Кине на светско тржиште и СТО. Већ у другој половини те деценије, забринутост у вези са државним предузећима, „неправедним субвенцијама и незаконитим тактикама“ – како у производном процесу, тако и у режиму извоза – довела је до реакције из Брисела. Од 2019. године, механизми и тарифе за скрининг трговине и инвестиције повећали су притисак на кинеске компаније и производе. Штавише, искуство COVID-19 натерало је многе европске званичнике да схвате дубину своје зависности (од готових технолошких производа, преко основне медицинске опреме, до сировина). Као одговор, тада су уведени и примењени бројни инструменти који наглашавају важност економске сигурности, усклађеност са законима о конкуренцији и стандардима производње ЕУ, као и ширим приступом смањењу ризика за ЕУ у погледу ослањања на кинески увоз и ланце снабдевања. Дакле, приступ ЕУ према Кини значајно се променио од 2019. године, када је она класификована као „партнер за сарадњу, економски конкурент и системски ривал“. Потом, због забринутости због кинеске трговинске и инвестиционе праксе, 2021. није дошло до ратификације Свеобухватног споразума ЕУ и Кине о улагањима, да би односи две стране били додатно затегнути са почетком рата у Украјини. Затим су се тензије прошириле и на хуманитарна питања, а ЕУ је увела санкције Кини због оптужби за кршење људских права, што је изазвало узвратне санкције

Пекинга. Имајући у виду напред наведено, вероватноћа обухватнијег споразумевања Брисела и Пекинга је мала, без обзира на то како се развијају трансатлантски односи. На пример, препирке између Брисела и Пекинга око кинеског индустријског вишка капацитета, државних субвенција и приступа тржишту за европске фирме ће се извесно наставити. Чини се да је реално да ће Европска комисија наставити да форсира своју оштру агенду за Кину како би побољшала услове на тржишту те земље за компаније из ЕУ.

4) РАСТУЋА МУЛТИПОЛАРНОСТ КАО ШАНСА ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ПРИСТУП ЕУ

Будућност америчко-кинеских односа вероватно ће бити обележена даљом ескалацијом тензија, подстакнутих одлучним настојањима Вашингтона и Пекинга да заштите своје економске, политичке и безбедносне интересе. Обе државе ће се све вишео слањати на своје везе са другим кључним међународним актерима како би очувале и прошириле свој глобални апарат моћи. Управо чињеница да је она најкритичнији актер ког ће обе суперсиле желети на својој страни олакшаће позицију ЕУ.¹⁴ ЕУ би требало да се одупре усвајању хладноратовског менталитета и да дâ приоритет обострано корисној сарадњи са обе силе, истовремено чувајући своју аутономију. Како су приметили Оливије Бланшар (*Olivier Blanchard*) и Жан Пизан-Фери (*Jean Pisani-Ferry*), земље ЕУ могле би бити шампиони новог мултилатерализма, формирајући (и са земљама које нису чланице ЕУ) међународна партнерства или „коалиције вољних“, и то у областима као што су трговинска политика (нпр. кроз реформу СТО), климатске акције, опорезивање мултинационалних корпорација.¹⁵ Овај приступ позива ЕУ да преузме улогу стратешке равнотеже у америчко-кинеским односима, настојећи да заштити своје интересе. У том контексту, ЕУ може да црпи инспирацију из стратегија регионалних блокова попут АСЕАН-а, који је препознао и неизбежне трошкове избора страна и користи од одржавања

¹⁴ Rachel Hile, “The EU’s Role in America’s Greater China Strategy”. Интернет: <https://foreignanalysis.com/the-eus-role-in-americas-greater-china-strategy/>, 2. 12. 2024.

¹⁵ Olivier Blanchard and Jean Pisani-Ferry, “Europe’s challenge and opportunity: Building coalitions of the willing”. Интернет: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2025/europes-challenge-and-opportunity-building-coalitions-willing>, 13. 2. 2025.

неутралности између САД и Кине. По овом виђењу ствари, у тренутној геополитичкој клими ЕУ има само једну праву опцију: одржати сопствени приступ међународним пословима и не сврставати се ни са САД ни са Кином.¹⁶ Да би то учинила, мораће да ојача своје одбрамбене и технолошке капацитете, негује и развија сопствени геополитички карактер и учврсти своју стратешку аутономију. Што се тиче Кине, ЕУ може и треба да настави да развија своју стратегију смањења ризика, истовремено се диференцирајући, као што је увек чинила, од САД, представљајући се тако као потенцијално пријатељски партнер где је то потребно. Важно питање у односима са САД је то што ЕУ деценијама препушта своју дигиталну инфраструктуру америчким технолошким гигантима, чиме угрожава сопствену безбедност и аутономију (нпр. рат у Украјини делимично вођен у дигиталној сфери). Упркос растућем дефициту који САД остварује са ЕУ, у Бриселу се верује да су у целини њихови економски односи – нарочито због доминације америчких компанија из high-tech сектора – већ асиметрични у корист Вашингтона.¹⁷ Што се тиче САД, ЕУ мора да настави да наглашава заједничке вредности две силе, док истовремено покушава да поново уравнотежи однос и смањи зависност, посебно у питањима одбране. Ово је посебно значајно имајући у виду да су питања одбране, и посебно буџетских издвајања, акутно важна тема још од времена првог Трамповог мандата у Белој кући. Међутим, европска безбедносна архитектура се темељно променила од 2022. године. У том погледу политика канцеларке Меркел, која је 2016. године подржавајући споразуме из Минска инсистирала на дефанзивној улози НАТО-а и која је више пута одбијала захтеве за већа улагања у Бундесвер, данас делује као фрагмент из прошлих времена. Инвазија Русије на Украјину у фебруара 2022. године, изменила је перцепцију европских лидера, који су до тада били невољни или незаинтересовани за додатна издвајања за војску, према политици одбране. Канцелар Олаф Шолц (*Olaf Scholz*), француски председник Емануел Макрон (*Emmanuel Macron*), и британски премијер Борис Џонсон (*Boris Johnson*), недвосмислено су стали на

¹⁶ Gracia Abad Quintanal, "US-China tensions are an opportunity – the EU could become the world's third great power", <https://theconversation.com/us-china-tensions-are-an-opportunity-the-eu-could-become-the-worlds-third-great-power-248924>, 10. 2. 2025.

¹⁷ Alberto Nardelli & Jorge Valero, "EU Sees US Trade Talks Extending Beyond Trump's July Deadline". Интернет: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-06-11/eu-aims-for-us-trade-talks-to-extend-past-trump-s-july-deadline>, 11. 6. 2025.

страну Украјине у осуди Русије, подржавајући санкције према Москви и позивајући на велика улагања у домаће војне снаге. Европски лидери су већ на самиту у Версају 10. и 11. марта 2022. године позвали на веће инвестиције у одбрамбене капацитете и нове технологије, као и на смањивање зависности од руских енергената и критичних сировина.¹⁸ С обзиром на промену безбедносних околности, и друга администрација Доналда Трампа тражила је да се издвајања за војску у оквиру НАТО повећају са 2 на 5% БДП-а држава чланица. Са изузетком шпанског премијера Санчеса, није било отворених противљења овако великим издвајањима. Међутим, аналитичари се питају – на који би начин европске земље могле да реализују стратешке пројекте у области одбране?¹⁹ Без обзира на све, чини се да је ЕУ далеко од идеје председника Де Гола о стратешкој независности и визији Европе од Атлантика до Урала, која је укључивала Русију. Повезано са стратегијом одбране поставље се питање – да ли би ЕУ, заједно са Британијом, требало да чека док њена сопствена одбрамбена индустрија произведе све напредне материјале који су јој потребни за спровођење нове стратегије, или би требало да „купује америчко“? Да ли би требало да позове друге спољне партнере да сарађују на сајбер оружју, системима заснованим на вештачкој интелигенцији, антибалистичкој ракетној одбрани и дроновима? Одговарајући на таква питања, ЕУ би можда морала да преиспита неке од

¹⁸ “Regierungserklärung von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel”. Интернет: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-446484>, 7. 7. 2016; “Merkel says Germany won't make NATO spending target”. Интернет: <https://www.dw.com/en/merkel-says-germany-wont-make-nato-spending-target-until-after-2024/a-44242342>, 15. 6. 2018; “Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022”. Интернет: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/archiv-bundesregierung/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>, 27. 2. 2022; “Adresse aux Français. Publié le 2 mars 2022”. Интернет: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/03/02/adresse-aux-francais-ukraine>, 2. 3. 2022; “Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022”. Интернет: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-address-to-the-nation-on-the-russian-invasion-of-ukraine-24-february-2022>, 24. 2. 2022; “Informal meeting of heads of state or government, Versailles, 10–11 March 2022”. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2022/03/10-11/>, 11. 3. 2022.

¹⁹ “Trump says Nato defence spend rising to 5% of GDP is ‘big win’ for US and the West”. Интернет: <https://www.bbc.com/news/live/cm2ld0e0rzkt>, 25. 6. 2025.

својих основних принципа. Будући да је европско јединство под великим притиском (неке државе чланице ЕУ се суочавају са растућим национализмом и евроскептицизмом), можда би било боље ако би ЕУ изградила стратешку војно-политичку „коалицију вољних“. Коначно, ту је и нуклеарно питање, а само Француска и Велика Британија могу да обезбеде нуклеарни кишобран за Европу.²⁰ Овакав смер постао је све јаснији када је у октобру 2024. године потписан споразум у Тринити хаусу о одбрани између Немачке и Уједињеног Краљевства, који је предвидео интероперабилност армија, јачање наменске индустрије, као и учвршћивање сарадње у оквирима НАТО. Односи између Берлина и Лондона, који су пролазили кроз различите фазе испуњених неповерењем, нарочито након изласка Британије из ЕУ, додатно су побољшани јула 2025. године када је потписан и споразум о пријатељству у коме су обе стране дефинисале оквире заједничке сарадње у области климатске политике, одбране, миграција, унутрашње безбедности, посвећености НАТО. Немачка и Велика Британија такође су укључиле у своје иницијативе и Француску, и чини се да је први пут након Брежита формирана нова „коалиција вољних“ у новим политичким околностима притиска између Пекинга, Москве и Вашингтона.²¹

5) ТРАНСАТЛАНТСКО ПАРТНЕРСТВО КАО РАЦИОНАЛАН ИЗБОР?

Историјски посматрано, ЕУ је била геополитички усклађена са САД. Иако се ово усклађивање више не може узимати „здро за готово“, посебно зато што ЕУ тражи већу аутономију и што се земље чланице разликују у својим спољнополитичким приступима, тешко је веровати да

²⁰ Shlomo Ben-Ami, “Europe’s Hard Road to Strategic Sovereignty”. Интернет: <https://www.project-syndicate.org/commentary/europe-difficult-questions-for-credible-defense-strategy-by-shlomo-ben-ami-2025-06>, 12.6.2025.

²¹ “UK-Germany Trinity House Agreement on Defence”. Интернет: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-germany-trinity-house-agreement-on-defence>, 23. 10. 2024; “Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und dem Vereinigten Königreich Großbritannien und Nordirland über Freundschaft und bilaterale Zusammenarbeit”. Интернет: <https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2727402/3d251d61d7a1f834f9fef35175771f51/deu-gbr-vertrag-deu-data.pdf>, 17. 7. 2025; “Déclaration du 37e Sommet franco-britannique”. Интернет: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2025/07/14/declaration-du-37e-sommet-franco-britannique>, 14. 7. 2025.

ће се ту нешто битније променити. Најзначајнија држава чланица ЕУ – Немачка, деценијама систематски продубљује односе са Кином. Друга и трећа економија света имају најтешње могуће економске везе, при чему је Кина у суфициту. Економски и политички раст Кине и политика *дерискинга* САД навела је немачке политичке елите да промишљају о промени политике према званичном Пекингу. На основу вишегодишњих смерница дипломата, Немачка је 2023. године усвојила стратегију према којој је први пут дефинисана политика према Кини. Наиме, Кина је означена као земља „партнер, такмац и системски ривал“ (*Partner, Wettbewerber, systemischer Rivale*). Усвајањем ове стратегије, немачке странке су у извесној мери диференцирале своје приоритете у спољној политици према Кини. Унутар групе странака центра, либерали (FDP) и Зелени/Савез 90 (Grüne/Bündnis 90) залажу се за оштрију политику према Пекингу сматрајући ову земљу аутократском и подржавајући Тајван. Слично зеленима и либералима, и демохришћани (CDU/CSU) као стожерна странка залаже се за политику *дерискинга* уз подршку САД. Социјалдемократе (SPD), као мањински партнер у влади, подржавају наставак „тешког дијалога“ (*robusten Dialog*) са Кином признајући да су проблеми вишеслојни. Супротно странкама центра, две фракције на левици – Левица (Die Linke) и Савез Саре Вагенкнехт (BSW) перцепирају Кину као незаобилазног партнера у успостављању новог међународног светског поретка у коме је потребно да се Европа еманципује од САД и других великих сила. На крају, али не и најмање важно, тренутно најпопуларнија странка у изборним анкетама – Алтернатива за Немачку – своју политику према Кини заснива на самопрокламованом „политичком реализму“. За разлику од странака центра, АФД не сматра да је политика *дерискинга* неминовна, већ да је потребно да Кина остане партнер, као и да се Немачка укључи и пронађе бенефит у кинеској иницијативи „Појас и пут“. Међутим, и поред разлика у приступу, готово је извесно да би се сви политички актери, уколико би дошло до критичног момента избора између САД и Кине, определили за Сједињене Државе. Упркос чињеници да је немачко јавно мњење, поготово од другог доласка Доналда Трампа у Белу кућу, изразито скептично према Сједињеним Државама – о чему сведоче и анкете из марта 2025. године које указују да само 18% испитаних сматра да су САД поуздан партнер (што је минимално у поређењу са Француском која има 83% поверења испитаника) – готово је сигурно да би у тешким околностима немачка политичка елита изабрала Америку као природног савезника. Да су односи са САД битни Немцима, сведоче и анкете које указују да је 66% испитаника

означило да је забринуто за односе на најзначајнијом силом света. Ниједна друга земља на свету није толико у фокусу као САД. И поред подвојености јавног мњења о питању развијања самосталне европске одбрамбене политике (54% подржава такав смер), НАТО се и даље перципира као кључни гарант немачке и европске безбедности. Чак 84% испитаника тврди да је Северноатлантска алијанса кључна за одржавање мира у Европи.²² Оваква истраживања само потврђују тезе о перцепцији природног партнерства јавног мњења и политичких елита најзначајније земље ЕУ према САД. И алтернатива са трговинском диверзификацијом – по којој би ЕУ, у покушају да ублажи ефекте погоршавања економских односа са САД, требало да потпише што већи број трговинских споразума

²² “China Strategie der Bundesregierung”. Интернет: <https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2608578/810fdade376b1467f20bdb697b2acd58/china-strategie-data.pdf>, 13. 7. 2023; “Politikwechsel für Deutschland Wahlprogramm von CDU und CSU”. Интернет: https://www.cdu.de/app/uploads/2025/01/km_btw_2025_wahlprogramm_langfassung_ansicht.pdf, 1. 9. 2025. “Mehr für Dich. besser für Deutschland. Regierungsprogramm der SPD für die Bundestagswahl 2025”, Интернет: <https://mehr.spd.de/custom-static-assets/documents/Regierungsprogramm.pdf>, 1. 9. 2025; “Zusammen wachsen. Regierungsprogramm 2025”. Интернет: https://cms.gruene.de/uploads/assets/20250318_Regierungsprogramm_DIGITAL_DINA5.pdf, 1. 9. 2025; “Alles lässt ändern sich. Das Wahlprogramm der FDP zur Bundestagswahl 2025”. Интернет: https://www.fdp.de/sites/default/files/2024-12/fdp-wahlprogramm_2025.pdf, 1.9.2025; “Alle wollen regieren. Wir wollen verändern. Reichtum teilen. Preise senken. Füreinander. Wahlprogramm. Die Linke”. Интернет: https://www.die-linke.de/fileadmin/user_upload/Wahlprogramm_Langfassung_Linke-BTW25_01.pdf, 1. 9. 2025; “Unser Land verdient mehr! Wahlprogramm für die Bundestagswahl 2025”. Интернет: <https://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm-bsw>, 1. 9. 2025; “Zeit für Deutschland. Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 20. deutschen Bundestag programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 21. deutschen Bundestag”. Интернет: https://www.afd.de/wp-content/uploads/2025/02/AfD_Bundestagswahlprogramm2025_druck.pdf, 1. 9. 2025; Sabine Kinkartz, “Deutschlandtrend: Vertrauen in USA und Israel schwindet”. Интернет: <https://www.dw.com/de/deutschlandtrend-vertrauen-in-usa-und-israel-schwindet/a-72791489>, 4. 6. 2025; Sabine Kinkartz, “ARD-Deutschlandtrend: USA kein verlässlicher Partner mehr”. Интернет: <https://www.dw.com/de/ard-deutschlandtrend-usa-kein-verl%C3%A4sslicher-partner-mehr/a-71851036>, 6. 3. 2025; Florian Riesewieck, “Mehrheit zeigt sich in Umfrage offen für mehr Schulden”. Интернет: <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/deutschlandtrend-3468.html>, 6. 3. 2025.

са земљама које перципира као савезничке, а не са Кином – ослања се на веровање да ће 2029. године у Вашингтону бити администрација са другачијом спољнополитичким приоритетима. Трговинска диверзификација подразумева да би ЕУ требало да се придружи Свеобухватном и прогресивном споразуму за транспацифичко партнерство који обухвата и Аустралију, Канаду, Јапан, Мексико, Вијетнам и Британију. Такође, Брисел би требало да убрза потписивање европско-индијског споразума о слободној трговини, док би и зона слободне трговине ЕУ и МЕРКОСУР-а требало да ступи на снагу што пре. Додатно, ангажман ЕУ са глобалним Југом – разноврсном групом земаља које више уједињују заједнички проблеми него географија – такође се посматра у контексту очувања постојећег глобалног поретка.²³ С тим у вези је и виђење ЕУ као „нормативне силе“, која имплицира да ће трансатлантско партнерство остати кључна геополитичка оријентација Брисела. Међутим, са развијањем стратешке аутономије ЕУ није се далеко одмакло. У почетку је стратегија отворене стратешке аутономије била намерно двосмислена да би ускладила довољно широку коалицију друштвених снага. Са сваком даљом конкретизацијом овог пројекта, све снажније се намеће питање његовог крајњег циља. Током 2024. године посебно се поставља дилема да ли ЕУ настоји да постане један од полова у настајућем мултиполарном поретку и остане блиско везана за САД, или да се укључи у конкуренцију великих сила, пре свега са Кином? Након завршених избора у САД, остаје да се види да ли ће се офанзивна геоекономија користити за политичко осигурање, супротстављање „Трамповој Америци“, или ће уместо тога постати средство за учвршћивање ЕУ као анти-Кине „Запада“?²⁴ Поједине анализе потенцирају да би Европа морала да одговори на америчке царине својом економском снагом, односно бржим растом продуктивности, јефтинијом енергијом, истинским континенталним тржиштем и технолошким лидерством. Акције европских институција – Комисије, Савета и Парламента – треба да нађу тродимензионални одговор на „Трампов шок“. Најважнији је економски раст, јер стагнација ЕУ поткопава

²³ Reinhold Brender, “Guardians of the broken order”. Интернет: <https://www.ips-journal.eu/topics/foreign-and-security-policy/guardians-of-the-broken-order-8363/>, 20. 6. 2025.

²⁴ Jaša Veselinović, “From ‘Strategic Indispensability’ to ‘Comprehensive Offers’: Mapping Proposals for the EU’s Offensive Geoeconomic Turn”, *The International Spectator*, 60(3), 2025, pp. 80–100.

способност Уније да одговори на спољне шокове. Друго, трговином се продубљује европско јединствено тржиште и уклањају се преостале препреке у трговини између држава чланица, што представља најбољи одговор на глобалну трговинску фрагментацију. Треће је одбрана. Наиме, упркос томе што постоји дефинисана улога институција ЕУ у овом домену, у Бриселу мора доћи до спознаје да се главне акције овде морају одвијати на ширем плану.²⁵ На крају крајева, безбедносна логика биће приоритет. ЕУ ће, колико-толико, настојати да одржи економско-стратешку неутралност, што имплицира слабију сарадњу са Кином, која ће искључиво подразумевати области око којих се постигне договор. Многи европски политичари, који наравно не морају бити у праву, још увек верују да је Трампова влада пролазна, те да је амерички витални интерес трајна сарадња са Европом. Кључно је питање је да ли у ЕУ постоји политички актер који се залаже за блиске односе са Кином који би могао представљати контратежу према САД? На септембарској пленарној седници Европског парламента, Урсула фон дер Лајен критиковала је Кину и њене намере да покори европско тржиште захтевајући стварање посебних и независних европских ланаца снабдевања. Премда је позивала на диверзификацију економских партнерстава и тврдила да је „80% трговине ЕУ са земљама које нису САД“, фон дер Лајенова је ипак бранила одлуку да ЕУ избегне трговински рат са САД прихватајући нови споразум са Вашингтоном. У том погледу, САД за ЕУ остају кључан партнер. Супротно томе, односи са Кином додатно су се померили ка системском ривалству и такмичењу. Из самита ЕУ–Кина 2025. године, проистекла је само заједничка декларација о питањима климатске политике. Уз то, фон дер Лајенова је на самиту Г7 позвала на већу економску резилијентност и смањивање утицаја Кине у областима критичних сировина и минерала. Европско незадовољство политиком Пекинга према Москви током 2025. године наставило се и додатно продубило. Након што је председник Си Ђинпинг позван да утиче на Путина да оконча рат, европска страна веома негативно је окарактерисала учешће председника Путина на септембарској војној паради у Пекингу поводом обележавања краја Другог светског рата.

²⁵ Luis Garicano, “Strategic autonomy for Europe requires economic growth”. Интернет: <https://cepr.org/voxeu/columns/strategic-autonomy-europe-requires-economic-growth>, 4. 9. 2025.

6) ИЗВОРИ

- “2025: U.S. trade in goods with European Union”. Интернет: <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c0003.html#2025>, 1. 9. 2025.
- “2025 State of the Union Address by President von der Leyen”. Интернет: https://enlargement.ec.europa.eu/news/2025-state-union-address-president-von-der-leyen-2025-09-10_en, 10. 9. 2025.
- “Adresse aux Français. Publié le 2 mars 2022”. Интернет: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/03/02/adresse-aux-francais-ukraine>, 2. 3. 2022.
- “Alle wollen regieren. Wir wollen verändern. Reichtum teilen. Preise senken. Für einander. Wahlprogramm. Die Linke”. Интернет: https://www.die-linke.de/fileadmin/user_upload/Wahlprogramm_Langfassung_Linke-BTW25_01.pdf, 1. 9. 2025.
- “Alles lässt ändern sich. Das Wahlprogramm der FDP zur Bundestagswahl 2025”. Интернет: https://www.fdp.de/sites/default/files/2024-12/fdp-wahlprogramm_2025.pdf, 1. 9. 2025.
- “Ceo tekst Vašingtonskog sporazuma”. Интернет: <https://standard.rs/2020/09/04/ceo-tekst-sporazuma-potpisanog-u-beloj-kuci/>, 4. 9. 2020.
- “China Strategie der Bundesregierung”. Интернет: <https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2608578/810fdade376b1467f20bdb697b2acd58/china-strategie-data.pdf>, 13. 7. 2023.
- “Déclaration du 37e Sommet franco-britannique”. Интернет: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2025/07/14/declaration-du-37e-sommet-franco-britannique>, 14. 7. 2025.
- “EU warns China to push Putin to end war as relations hit ‘inflection point’”. Интернет: <https://www.politico.eu/article/eu-warns-china-push-vladimir-putin-russia-end-ukraine-war-relations-hit-inflection-point-summit/>, 24. 7. 2025.
- “Foreign direct investment – flows”. Интернет: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Foreign_direct_investment_-_flows, 1. 9. 2025.
- “Informal meeting of heads of state or government, Versailles, 10-11 March 2022”. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2022/03/10-11/>, 11. 3. 2022.
- “Joint EU-China press statement on climate”. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/07/24/joint-eu-china-press-statement-on-climate/>, 24. 7. 2025.

- “Mehr für Dich. besser für Deutschland. Regierungsprogramm der SPD für die Bundestagswahl 2025”. Интернет: <https://mehr.spd.de/custom-static-assets/documents/Regierungsprogramm.pdf>, 1. 9. 2025.
- “Memorandum of understanding Between the European Union and the Republic of Serbia of a strategic partnership on sustainable raw materials, battery value chains and electric vehicles with signatures”. Интернет: https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/6fe0e605-9299-45c3-b846-2efb85585251_en?filename=EU-RS%20Memorandum%20of%20Understanding_final_no_signatures.pdf, 19. 7. 2024.
- “Merkel says Germany won’t make NATO spending target”. Интернет: <https://www.dw.com/en/merkel-says-germany-wont-make-nato-spending-target-until-after-2024/a-44242342>, 15. 6. 2018.
- “Politikwechsel für Deutschland Wahlprogramm von CDU und CSU”. Интернет: https://www.cdu.de/app/uploads/2025/01/km_btw_2025_wahlprogramm_langfassung_ansicht.pdf, 1. 9. 2025.
- “Prime Minister’s address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022”. Интернет: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-address-to-the-nation-on-the-russian-invasion-of-ukraine-24-february-2022>, 24. 2. 2022.
- “Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022”. Интернет: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/archiv-bundesregierung/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>, 27. 2. 2022.
- “Regierungserklärung von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel”. Интернет: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-446484>, 7. 7. 2016.
- “Slight decline in imports and exports from China in 2024”. Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250304-1>, 4. 3. 2025.
- “Slight decline in imports and exports from China in 2024”. Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250304-1#:~:text=In%202024%2C%20the%20EU%20exported%20goods%20worth%20%E2%82%AC213.3,partner%20for%20exports%20%288.3%25%20of%20all%20extra-EU%20exports%29>, 4. 3. 2025.
- “Statement by President von der Leyen at Session II - working lunch of the G7, ‘Economic growth, security and resilience’”. Интернет: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/it/statement_25_1522, 16. 6. 2025.

- “Trade in goods with the United States in 2024”. Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250311-1>, 11. 3. 2025.
- “Trump says Nato defence spend rising to 5% of GDP is ‘big win’ for US and the West”. Интернет: <https://www.bbc.com/news/live/cm2ld0e0rzkt>, 25. 6. 2025.
- “UK-Germany Trinity House Agreement on Defence”. Интернет: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-germany-trinity-house-agreement-on-defence>, 23. 10. 2024.
- “Unser Land verdient mehr! Wahlprogramm für die Bundestagswahl 2025”. Интернет: <https://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm-bsw>, 1. 9. 2025.
- “Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und dem Vereinigten Königreich Großbritannien und Nordirland über Freundschaft und bilaterale Zusammenarbeit”. Интернет: <https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2727402/3d251d61d7a1f834f9fef35175771f51/deu-ghr-vertrag-deu-data.pdf>, 17. 7. 2025.
- “Zeit für Deutschland. Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 20. deutschen Bundestag programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 21. deutschen Bundestag”. Интернет: https://www.afd.de/wp-content/uploads/2025/02/AfD_Bundestagswahlprogramm2025_druck.pdf, 1. 9. 2025.
- “Zusammen wachsen. Regierungsprogramm 2025”. Интернет: https://cms.gruene.de/uploads/assets/20250318_Regierungsprogramm_DIGITAL_DINA5.pdf, 1. 9. 2025.
- Alberto Nardelli & Jorge Valero, “EU Sees US Trade Talks Extending Beyond Trump’s July Deadline”. Интернет: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-06-11/eu-aims-for-us-trade-talks-to-extend-past-trump-s-july-deadline>, 11. 6. 2025.
- Alexander Boersch & Samuel Guenther, “Shifting trade flows in Europe: How geopolitical dynamics are shaping new alliances”. Интернет: <https://www.deloitte.com/us/en/insights/topics/business-strategy-growth/eu-trade-shifts-geopolitics.html>, 6. 8. 2025.
- Cui Hongjian, “Economic relationship between China, EU is never a zero-sum game”. Интернет: <https://www.globaltimes.cn/page/202506/1335587.shtml>, 6. 6. 2025.

- Duško Dimitrijević, „Ka pravednijem svetskom ekonomskom poretku – od ideje do realizacije“, Jelena Perović Vujačić (ur.), *Međunarodni pravni odnosi i pravda: zbornik radova 36. susreta Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović, Kopaonik, 13. – 17. decembar 2023 : međunarodna naučna konferencija*, Kopaonička škola prirodnog prava – Slobodan Perović, Beograd, 2023, 391–415.
- Душко Димитријевић, „Стратегија Европске уније о економској безбедности“, *Европско законодавство*, 2023, бр. 83, 91–109.
- Florian Rieseewieck, “Mehrheit zeigt sich in Umfrage offen für mehr Schulden”. Интернет: <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/deutschlandtrend-3468.html>, 6. 3. 2025.
- François Chimits & Grzegorz Stec, “The new European Commission and China + EU trade with China and the US + EV tariffs”. Интернет: <https://merics.org/de/merics-briefs/new-european-commission-and-china-eu-trade-china-and-us-ev-tariffs>, 18. 10. 2024.
- Gracia Abad Quintanal, “US-China tensions are an opportunity – the EU could become the world’s third great power”. Интернет: <https://theconversation.com/us-china-tensions-are-an-opportunity-the-eu-could-become-the-worlds-third-great-power-248924>, 10. 2. 2025.
- Jana Puglierin, Arturo Varvelli, Pawel Zerka, “Transatlantic twilight: European public opinion and the long shadow of Trump”. Интернет: <https://ecfr.eu/publication/transatlantic-twilight-european-public-opinion-and-the-long-shadow-of-trump/>, 12. 2. 2025.
- Jana Puglierin, Arturo Varvelli, Pawel Zerka, “Transatlantic twilight: European public opinion and the long shadow of Trump”. Интернет: <https://ecfr.eu/publication/transatlantic-twilight-european-public-opinion-and-the-long-shadow-of-trump/#the-china-conundrum>, 12. 2. 2025.
- Jaša Veselinović, “From ‘Strategic Indispensability’ to ‘Comprehensive Offers’: Mapping Proposals for the EU’s Offensive Geoeconomic Turn”, *The International Spectator*, 60(3), 2025, pp. 80–100.
- Jonathan A. Czin, Daniel S. Hamilton, Michael E. O’Hanlon, Susan A. Thornton, Tara Varma, and Thomas Wright, “Between Washington and Beijing: How Europe fits into US-China strategic competition”. Интернет: <https://www.brookings.edu/articles/between-washington-and-beijing-how-europe-fits-into-us-china-strategic-competition/>, 11. 9. 2025.

Luis Garicano, "Strategic autonomy for Europe requires economic growth". Интернет: <https://cepr.org/voxeu/columns/strategic-autonomy-europe-requires-economic-growth>, 4. 9. 2025.

Olivier Blanchard and Jean Pisani-Ferry, "Europe's challenge and opportunity: Building coalitions of the willing". Интернет: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2025/europes-challenge-and-opportunity-building-coalitions-willing>, 13. 2. 2025.

Rachel Hile, "The EU's Role in America's Greater China Strategy". Интернет: <https://foreignanalysis.com/the-eus-role-in-americas-greater-china-strategy/>, 2. 12. 2024.

Reinhold Brender, "Guardians of the broken order". Интернет: <https://www.ips-journal.eu/topics/foreign-and-security-policy/guardians-of-the-broken-order-8363/>, 20. 6. 2025.

Sabine Kinkartz, "ARD-Deutschlandtrend: USA kein verlässlicher Partner mehr". Интернет: <https://www.dw.com/de/ard-deutschlandtrend-usa-kein-verl%C3%A4sslicher-partner-mehr/a-71851036>, 6. 3. 2025.

Sabine Kinkartz, "Deutschlandtrend: Vertrauen in USA und Israel schwindet". Интернет: <https://www.dw.com/de/deutschlandtrend-vertrauen-in-usa-und-israel-schwindet/a-72791489>, 4. 6. 2025.

Shlomo Ben-Ami, "Europe's Hard Road to Strategic Sovereignty". Интернет: <https://www.project-syndicate.org/commentary/europe-difficult-questions-for-credible-defense-strategy-by-shlomo-ben-ami-2025-06>, 12. 6. 2025.

Zhang Yiyi, "China-EU trade maintains growth momentum in Jan-May, up 2.9% y-o-y; experts say cooperation remains resilient despite headwinds t". Интернет: <https://www.globaltimes.cn/page/202506/1335769.shtml#:~:text=The%20EU%20remained%20China%27s%20second-largest%20trading%20partner%20in,by%20the%20General%20Administration%20of%20Customs%20on%20Monday>, 9. 6. 2025.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Иако се може чинити да је економија у подређеном положају у односу на безбедносна и дипломатска питања, она је представља посебан облик моћи у међународним односима. Србија има прокламовану политику војне неутралности и више пута исказану посвећеност европским интеграцијама. У привредном погледу постоји сарадња са различитим актерима, укључујући и глобално супротстављене земље као што су Кина и САД.

Уколико се узму у обзир различити економски индикатори – спољна трговина, структура спољног дуга, главне инвестиције и друго – јасно се уочава да Србија покушава да пронађе политику баланса међу назначајнијим актерима, али остајући базично ослоњена на ЕУ. Међутим, поред снажне трговинске и финансијске сарадње са земљама ЕУ, у Србији расте и значај Кине. Супротно односима ЕУ и Кине, економски утицај САД у Србији је слаб, јер економска размена није на завидном нивоу. Европски тростепени приступ према Кини – обележен ривалством, такмичењем и партнерством – Србији отвара нове могућности, али покреће и нова питања. Актуелно заостравање односа Пекинга и Брисела може бити проблематично уколико би се наставило и продубило у наредним годинама, уз све критичније односе Пекинга и Вашингтона. Истовремено, ЕУ покушава да умањи зависност од Кине у областима критичних сировина, а Србија се због својих ресурса јавила као потенцијална земља партнер ЕУ, због чега је 19. јула 2024. године потписан Меморандум о критичним сировинама између ЕУ и Србије.²⁶ Имајући у виду технолошку конкуренцију САД и Кине (којој се у мањој мери прикључује и ЕУ), треба подсетити да се Србија, у оквиру никад у потпуности имплементираног Вашингтонског споразума из 2020. године, обавезала да неће набављати 5G мрежу од „непоузданих добављача“.²⁷ Имајући у виду да је очекивано да ће се тензије на релацији Пекинг–Брисел–Вашингтон наставити и у наредним годинама, ниво „опрезности“ требало би да буде висок. Коначно, стратешка оријентација Србије према придруживању ЕУ требало би да одреди њено коначно опредељење у случају драстичног погоршања односа између Брисела и Пекинга.

²⁶ “Memorandum of understanding Between the European Union and the Republic of Serbia of a strategic partnership on sustainable raw materials, battery value chains and electric vehicles with signatures”. Интернет: https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/6fe0e605-9299-45c3-b846-2efb85585251_en?filename=EU-RS%20Memorandum%20of%20Understanding_final_no_signatures.pdf, 19. 7. 2024.

²⁷ “Ceo tekst Vašingtonskog sporazuma”. Интернет: <https://standard.rs/2020/09/04/ceo-tekst-sporazuma-potpisanog-u-beloj-kuci/>, 4. 9. 2020.

THE PROBLEM OF THE EU'S GEO-ECONOMIC CHOICE – BETWEEN THE US AND CHINA

Goran NIKOLIĆ, Jelena ZVEZDANOVIĆ LOBANOVA, Petar S. ĆURČIĆ*

Abstract: Although the European Union (EU) and the United States (US) have historically been aligned, this harmony can no longer be taken for granted. That is especially the case due to changes in US foreign policy and China's economic strengthening, which have led the EU to increasingly pursue greater strategic autonomy, thereby necessitating a reassessment of its geo-economic position in global relations. For now, the EU is trying to manoeuvre skilfully to maintain the US as a key partner while preserving economic relations with China. This strategy is associated with increased efforts towards trade diversification, namely by concluding as many trade agreements as possible with countries perceived by the EU as allies, which should enhance its role in global governance. Concurrently, the EU is also trying to strengthen its position in the global security system, which entails a limited level of cooperation with China. Most European politicians assume that the Trump administration will not last and that the US has a strategic interest in continuing cooperation with its European allies. Nevertheless, this "triangle" lacks close and consistent engagement with China.

Keywords: geo-economics, EU, US, China, strategic autonomy.

* Institute of European Studies, Belgrade. E-mail: goranvnikolic@gmail.com. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9312-2194>; Institute of Social Sciences, Belgrade. E-mail: jzvezdanovic@idn.org.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3159-3331>; Institute for European Studies, E-mail: petar.pero.curcic@gmail.com. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1392-4427>.